

Koorijuht kui kümnevõistleja

TEKST KRISTA LINK FOTOD KRISTJAN LEPP

“Lauljaid hoiab kooris rõõm muusikast ja laulmisest,” usub dirigent, koormeister ja pedagoog **Heli Jürgenson (44)**.

“**K**oorilaul tervendab inimeste vaimset tervist ning pakub igapäevatööle ja muredele leevendust,” on Ida-Virumaalt pärit naine veendunud. Seal kandis on sündinud ka koorijuhid Hirvo Surva ja Ants Üleoja. “Meil on otsekui väike “tandem” – Virumaa juurtega laulupeotegijad!” naerab Heli, kelle muusikaarmastus pärineb juba lapsepõlvest.

“Mu isapoolne vanaema laulis väga hästi, ka isal on suurepärane

muusikaline kuulmine ja ta mängib mitut pilli, neid koolis tudeerima ta. Mina õppisin Aseri lastemuusikakoolis klaverit ning kui olin 14, otsustasid vanemad ja muusikaõpetajad suunata mind Tallinna, Georg Otsa nimelise muusikakooli katsetele. Kuid pianistiks saamiseks puudusid füüsilised eeldused – mul on väga väike käsi. Õpetajate soovitusel tegin sisseastumiseksamid koorijuhtimisse. Paari kuuga saigi selgeks, et mu inimestega suhtlemise vajadus on palju suurem kui soov üksinda klaveril heliredelit harju-

tada. Olen väga tänulik juhusele, mis määras mind tol hetkel ühe ukse tagant teise taha.”

Tallinna Konservatooriumi lõpul naasis diplomeeritud koorijuht Otsakooli. “Olen seal pedagoog tänini,” märgib Heli. Oma põhitöök loeb ta Eesti Filharmoonia Kammerkoori koormeisteri rolli, mida ta on pidanud viimased kolm aastat. “Veel on mul heatasemeline isetegevuskoor, Estonia Seltsi Segakoor, kellega tähistame nüüd 20. tegevusaastat. Üle viie aasta olen tegutsenud riigikantselei väikese laulupeokooriga. Käin üle Eesti õpetamas koore ja dirigente, kes abi vajavad. Praeguste tegevuste lõpus troonib saabus laulupidu.” Iga tema nädal on isemoodi ja mõistagi loominguine, nii et töös rutiini ei teki.

Heli esimene oma koor loodi Tallinnas Nõmme Rahu kirikus. “Sinna otsiti organisti ja mu sõbranna sai koha, kuid ta ei tahtnud teha koori,” meenutab Heli. “Võtsin väljakutse vastu ning leidsin sõbrad-tuttavad-kolleegid, kes olid nõus minuga laulma. See oli mu tudengiaja labor. Samast ajast olen kirikumuusikaga tihedalt seotud – sattusin õpetama Usuteaduse Instituuti ja juhatama kirikumuusika kooli. Vahepeal olin ka Tallinna Toompea Kaarli kiriku koguduse kontserdikoori peadirigent. Mul on olnud tihe tööine side Eesti Evangeelse Luterliku Kirikuga ning olen olnud ka kolme vaimuliku laulupeo organiseerija ja kunstiline juht. Kirikumuusika on olnud vaimses mõttes üks mu elu olulisim osa.”

LAULUKAARE ALL

Tänavu toimuval üldlaulupeol on Heli Jürgenson segakooride liigijuht ja dirigeerib kaht pala. Üks neist, Erkki-Sven Tüüri “Taandujad”, on oma keerukusega lauljate seas palju torinat tekitanud. “Kunagi tundusid ka Mart Saare laulud keerulised!” leiab Heli. “Tüüri helikeel on kahtlemata uudne, kuigi mitte võimatu või raske. Jah, see pole oma olemuselt klassikaline laul, kuid uut repertuaari peab peale tulema! Uut muusikat on kogu aeg kirjutatud ja laulupeole toodud. Millised laulud jäävad ajalukku pidama, näitab aeg.”

“Naisterahvana ei ole lihtne tõusta meesdirigentide kõrvale.”

Laulupeo dirigendipulti tõusmine on Heli sõnul täiesti ainulaadne ja esimestel kordadel ka omajagu hirmutav kogemus. “Arvasin algul, et kui seal üleval seista, on need kümned tuhanded lihtsalt hall mass. Kuid kogesin, et näen kõiki, kellega sai harjutatud – ja nad on tegelikult väga lähedal! Teine üllatus, mida viie aasta eest tajusin – kõik näevad, saavad aru ja laulavad isegi siis, kui juhatada väikeste žestidega! Mul oli dirigeerida vaikne laul, aga asi toimus, püsis kompaktselt koos!”

Pärast laulupidu tekib tohutu väsimus. “Kuigi juhatada on ainult üks pala, kõige rohkem neli minutit, võtab see nii läbi, et taastumiseks kulub nädal. Vaimne pool on keskendumise mõttes väga keeruline. Vahel on käed väga väsinud, sest kontserdile eelnevad proovid lauluväljakul ja lihastesse tekib pinget. Liigijuhi vastutus on väga suur – õnnestuma peab kogu sinu kooriplokk, elad ka kolleegidele kaasa. Muusikalises toimkonnas vastutad kogu laulupeo kontserdi eest.”

On kuulda arvamusi, et naisdirigentidel on meeskolleegide seast raskem esile tulla. “Meie tunnustatud dirigendid on kõik mehed,” möönab ka Heli. “Naisterahvana ei ole lihtne tõusta nende kõrvale. Meestel sujub kergemini: nad on pikeemat kasvu ja jõulisemad, nende enesekehtestamine on puhtfüüsiliselt lihtsam. Samas tean, mis on minu plussid.”

Olen Eesti tingimustes olnud väga mitmekesiste võimaluste keskel ja see on mu töö juures kõige suurem õnn. Kuigi igas koorijuhis on kõva annus edevust, ei ole mina tüüp, kes esiplaanile tükiks. Ma ei ole kunagi kuhugi ise kandideerinud, kõik töökohad on tulnud mu ellu tänu sellele, et olen püüdnud teha oma tööd hästi ja ausalt – ning seda on märgatud.”

DEMOKRAAT VÕI DESPOOT?

Helilt on küsitud, kas koorilaulus saab olla demokraatiat. “Ei saa!” naerab naine. “Lauljatel tuleb oma ego alla suruda, laulma peab ainult ühe inimese plaani järgi. Lauljatel on

kaasarääkimise võimalus, kuid laulu interpreteerimises saab olla vaid ühe liidri nägemus. Laulmine on ainult dirigendi vastutusalal. Seega peavad tal olema teatavat tüüpi juhioskused. Lisaks nõuab see amet osavat suhtlemist, organiseerimis- ja empaatiavõimet – koor on nagu miniühiskond. Mida paremad on koorijuhi kõrv ja muusikaalsus, dirigeerimistehnika, klaverimängu- ja lauluoskused, seda paremini koor laulab. Laulude õpetamisel läheb vaja ka pedagoogilisi omadusi-oskusi. Seega on koorijuht nagu kümnevõistleja.”

Dirigente on rangemaid ja leebemaid. “Muusikaajalugu tunneb piisavalt despootlikke dirigente,” muigab Heli. “Kuni inimesed käivad dirigendi juures laulmas vabatahtlikult, on see nende omavaheline kokkulepe. Liiga leebed dirigendid ei suuda end kehtestada – siis ei sünni head muusikalist tulemust, sel juhul on tegu klubilise ettevõtmisega. Liigub legend, et Tuudur Vettik olla öelnud: “Kui lauljale ei meeldi dirigent, läheb laulja ära. Kui dirigendile ei meeldi laulja, läheb laulja ära.” Selles on oma tõetera.”

Kuna hääli on instrument, mida ei saa mehaaniliselt katsuda, peab laulja oma lauluaparaadi ise valmis ehitama ja dirigendil tuleb osata teda juhendada. “Kui inimese närvisüsteem veab alt, ei laulata hästi,” mõtiskleb Heli. “On Eesti elu tugev pluss, et koorilaulu traditsioon on tänu laulupidudele nii populaarne, aga kui inimesed on väsinud või haiged, neil on mured isiklikus elus või on õues madalrõhkkond, mõjutab see kõik laulmist.

Olen täheldanud, et kui me kevaditi ja sügiseti keerame kella, on kooriproovid nädala jagu häiritud. Ka usaldust luua ja tavainimeste lauluaparaati ehitada on keeruline ülesanne – kõik tulevad eri ametitest, neil on looduse poolt antud isemoodi hääli. Professionaalidele võib öelda: te olete laulukooli läbinud, peate laulda oskama – ja nüüd me laulame. Isetegevuses tuleb osata igapäevale läheneda, ühtlustada, siluda ja sulatada, et kõik terviklikult kokku kõlaks.”

“Ainult dirigendina saavad end ära elatada vaid suured maestrod.”

Lauljaid hoiab kooris rõõm muusikast ja laulmisest. “Kindlasti ka enesearendamine,” loetleb Heli. “Kui hea koor laulab mitmekesisest repertuaari ja mõnikord on võimalik orkestriga koostööd teha, on see arengu mõttes väljakutse. On oluline, et Eesti kultuurilukku saab panuse anda. Tingimata on tähtis suhtlemine ja kambavaim. Ka mulle meeldiks käia õhtuti kuskil puhtast rõõmusest laulmas – et ei peaks igas proovis oma peaga nii palju mõtlema!”

EMPAATIA JA EMOTSIOONID

Helil on kolm last ja pere. “Kolmas laps sündis üllatusena, planeerimata” naerab naine. “See lõi mu tööplaanid natuke sassi. Mõtlesin, et nüüd olen tubli ema ja väikese pojaga kolm aastat kodus. Ent samal hetkel, kui sünnitusmajast välja astusin, sain töopakumise Eesti Filharmoonia Kammerkoorilt ning mõne kuu pärast läksingi vähehaaval tööle. Tundus, et elu muutub – seni olin 11 aastat pidanud koormeisteri ametit Rahvuskooper Estonias.”

Heli tütar on 18-, vanem poeg

14- ning noorem 3aastane. “Kõik on murrangulises arenguetaapis ja iseseisvuvad omamoodi. Tütar alustab iseseisvat elu, keskmine laps on puberteediealine ja kolmanda iseloom areneb. Kuidas kolme eri vanuses lapsega toime tulla, on praegu kõige keerulisem küsimus. Õnneks hoiavad nad üksteist väga, hoolimata vanusevahet. Kuna olen kodunt palju ära, on pere pidanud tegema kompromisse, mille eest olen neile väga tänulik.”

Heli muusikalembesed lapsed – tütar õpib Otsa-koolis kontrabassi, poeg käib klaveritunnis – mõistavad ema eriala hästi. “Ma ei ole neile muusikat peale surunud, aga muusikalist algharidust saada on väga kasulik, sest see arendab empaatiavõimet ja on oluline stressimaandaja,” usub kolme lapse ema.

Heli on kogenud sedagi, et dirigendiamet ei ole tõsiseltvõetav. “Laste sõprade vanemad, kes teevad nn normaalset tööd, on väga üllatunud: kuidas sa sellest ära elad? Tõepoolest, see ei ole eriala, millega end elatada saab, juhul kui töötada õhtuti paari isetegevuskooriga. Paljud mu kolleegid peavad päeval õpetaja või kultuuritöötaja ametit. On ka neid, kes teenivad leiba lauljatena mõnes professionaalses kooris. Ainult dirigendina saavad end üleval pidada vaid suured maestrod.”

Heli ei usu, et naisdirigendi ametis võib muutuda liiga ratsionaalseks, rangeks, mehelikuks... “Koorilaulu dirigendi puhul on see vähetõenäoline. Mis dirigent see oleks, kel puuduvad emotsioonid? Olen vaadanud väikest kasvatu Anu Tali kuvandit – kuidas tema end kehtestab, eriti kui on tegu tuntud muusikutega. See on paljus visuaaliga seotud. Orkestridirigendid lähevad paratamatult pükskostüümide, pintsakute ja frakilaadsete rõivaste peale üle, orkestri ette juba seeliku, kleidi ja lahtiste juustega ei lähe – nii kaua on dirigeerimine olnud meeste eriala. Samas, kui tegu on väga hea tehnika ja muusikaalsusega dirigendiga, ei ole vahet, seisab orkestri ees mees või naine.”